

باش تورستان

تورستانك ملی فوئرولوشی اورچوره کوره شوری آیلر مجرعه

باش محرری: چوقای اوغلی مصطفی

1929 یی یئک دمقار - اوتنوبر (برنجی تشرین) 1933 | ساره 47

بوساندا:

- 1 - تورکیه جمهوریتینگ اون یئلقی باش مقاله
- 2 - ملی تولقون سبور اولغلی
- 3 - توردک عاریتاجلی (XIV) بوتلامش اولغلی
- 4 - تورکستاندا «ئیل سیاستی» (II) ایسن نورسون
- 5 - خاطرلهرم سحیفه لیرنمهن... مصطفی
- 6 - یولشه ویکلر نظرده اسلام دینی وه اونگ طهوری جاغای
- 7 - «تورکستان توردک گه نچلر برلگی» نک 10 چی
- 8 - هندستان مسلمانلاری غازی مصطفی کمال پاشا حقددا عمومی یغیلیشی
- 9 - شرفی تورکستان
- 10 - آذربایجان خیرلری
- 11 - تورکستاندا وضیمت
- 12 - تورکستان دهقانلاری آیلیشا حکم ایتلگه ندر
- 13 - توردک بیلگی اوچون قائده لی اثر
- 14 - توردک خیرلر

Yach Turkestan

Septembre 1933

(Le jeune Turkestan)

No. 46

Revue mensuelle

Organe de défense nationale du Turkestan

Redacteur en Chef: Moustapha Tchokai-Oghly

بولیمزغا نوغرو کیلگن بوتون بازولار اوچون مجوعه مزنگ یشلهری آچمهن باشماغان بازولار قایتار یلماس.

آبونه شرطله ری:

بیلقی 100 فرانز قرائتی، آتی آیلغی 60 فرانز، اوج آیلغی 30 فرانز

یه گئی اتولر

- I - رفیق «یاگا ملی یول» مجوعه سینگ باش یازیچیسی ایسن اسحاقی یئنگ فرانسجا هم روسجا «ایدیل-اورال» نامدا ایکن اثری چیقتدر.
- II - آذربایجان ملی سیاسی خادملر نیدن دوختور میر یغوب یئنگ فرانسجا «خاقانیا مسئلهسی» (Le Problème du Caucase) اثری چیقتدر. ده گهری 20 فرانز ددر. بو مهم اثری ایینه ییجه مؤلفنگ توبنده کی آدره سینگه مراجعت اینه ییلرلر: Dr. Mir-Yacoub, 101bis, rue de la Convention, Paris (15e)
- III - «باش تورکستان» نک تورکستانغا عائد حاضر لاماقدا اولر کتابلار نیدن یاقیندا مجوعه مز یازیچیلار نیدن اقتصادچی دوختور ده شاکر یئنگ «تورکستان یاختا خوجالغی» ناملی اثری باسیلا حاقدر.

مجوعه مز که نیشلی هم توردک یوللانلار اوچون آدرس:

Moustapha Tchokai-Oghly

7, Square de la Fontaine

Nogent s. Marne (Seine)

France

کهنگ غالب دولتهر آراستدا تقیسی بالعدل باشلانندی.
غازی مصطفی کمال پاشا اوزبک، تولوقلی وه یازیلشدا کی ایچین
باشندان تورکیهنگ او زمانی تاریخی ایچین ایک قیملی وه مست
ویقه تشکیل ایتنورغان مشهور «تلق بنگ باشلانجدا، مملکتک
زمانی احوالی توبنده کیچه تصویر ایتدو:

«عسالی دولتک داخل بولوندی غروب، حرب عمومیه مطرب
اولش، عسالی اوردوسی هر طرفدا زدهلشش، شرافتی آغیر
مترکه نامه امسالتمش. بویوک حربک اوزون سهلهری طرفه، مط
پوردوغون وه فقیر بر حالدا... اوردونگ نهلدن اسلحه و ججهانی
آلمش و آیشاقدا...»

اتلاف دولتهری مترکه احکامته رعایته لزوم کورمورد. برور وسیله
ایله، اتلاف دوناملادی وعسکرلری استانبولدا. اطنه ولایتی فرانسوز
لار، اورفا، مرعش، عیناب — انگلیزله طرفدان اشغال ایدیلش
آنتالیا و قونیا — ایتالیان قطعات عسکرهسی، مرزیغون و ماسویندا
انگلیز عسکرلری بولویور. هر طرفدا اجلی سابط و مأمورلری
خصوصی آدملری فالیتد. نهایت... 15 مایس 1335 (1919) ده اتلاف
دولتهرینگ موافقیته یونان اوردوسی ازمیره اخراج ایدیلیور.
یونان باشقا مملکتک هر طرفدا عناصر خرسیتیه خلقی، چلی
خصوصی امل و مقصدلرینگ تأمین، استحصانه دولتک بر آن اولد
چوکمت صرف مساعی ایدیورلار. —

غازی تگ بو قهرمانجا ساکن سوزلهزنده فاندای تبرهن ملی
خودقلار وه فانچا امل وه مشقلار ساقلیدرا تورکیه بر سقیم کولکه بیلد
تریلگدن ایدی. اونک بر داها قورنولوشقا امید یوق کیچی کوروسه که
ایدی؛ بولارنگ اوسته برده، 1920 نجی ییلک آوغوست آبداء
اتلاف دولتهری تورکیهنی سهور معاهده نامیسینی امسالاشما مجبور
ایتدولر. بو معاهده ایله تورکیه که — مستقل دولت بولوی قلمد
سندان — ایک سوکچی وه قیلمی ضربه اورولدی تورکیهنگ ایک

ده گهلی آداملاری آراستدا ناخوش بر احوال روحیه یوز بره باشلایدو.
کوت آداملار تورکیهنگ آرتق بو مدعش وضیعتده قورنول
بلدجه گینه شبه ایتدکده ایدیلر. حتی تورکیه اوستندان آریقا ماندانی
مقدادا فکر وه سوزلهر باشلانادو. بو شاشقیلانی وه معنوی کوچرک
چاغدا، شخصنده تورک خلقینگ قهرمانلی تجسم ایکن بر آدم پیدا
بولادو. — بو آدم مصطفی کمال دو.

مصطفی کمال تگ اوز عهدهسینگه آلدینی وطنی قورتارماق وه
اونی مستقل دولت اولاراق به گیدن تبریشتمک وطنیسسی، آنادولودان
باشقاری بوتون دونیاجا به جهریلش امکانن بر نمرسه بولوب کوروسه که
ایدی، چونکه یونی به جهرهک دیبهک، تورکیه ایچین بوردونودان نیچه
تایقیر داها آغیر بولغان بر شرایط آستیدا بوتون آوروپاغا قارشی به گیدن
سوغوش باشلاماق دیبهک ایدی. مصطفی کمال اوز خلقی تقدیریک حلتده، او
تگ بو نجا یتشمس. توک نهمس آغیر ضربه لاندان سوگرا ادا املا سوسه کن
بویوک قهرمانلیقته امید باشلامش ایدی. مصطفی کمال شخصنده «خلق
تشکیلاتیجیلی» دهاسی ایله حربی رهبرک ذکاوتی مسود بر سورتده
برلشتمدی. تورک ملتینگ بخته، مصطفی کمالک اطرافدا توبلانان
آداملار هم خلقینگ امید قوقده بولوب جتدیلار. خلق اولارنگ
آرقاستدان کیتدی وه خارقه لار یازاندی.

تورکله رنگ آنادولو اوروش میدانلاردا قیلان ملی قورنولوش
مخاربه لرینگ ملی دونیا تاریخنده بهک آزدد. آفچاسز، قوراللی اوردو
سر باشلانان بو مخاربه ایشیتلمه کن نتیجه لریکه پتکورودی. تورکیهنگ
ملی نور افلاری دوشمانلاردان نازالانیدی. ازمیر وه استانبول اوستندا
به گیدن تورک بایراخی یلله باشلادی. آنادولونگ چیکره لری ماورای
قافاسقا قاراب اوزبک طبیعی حدود لاریجا اوزاندی. تورکیه خلقینگ
که وده سنده بر نیم زنجیردهن عبارت بولغان سهور معاهده سی یوق قیلندی.

1923 نجی یلی، لوزان معاهده سی.

مودروس سهور لوزان، شمالی اسیه اتور لاندان تورکيه جمهوريتي
قادارغي پول اوزدنده کي مرحله له مانه بولارد. مودروس ايله
اسکينگ برات قالدېرديني ذلت وه زفالت نامالاردي در تورکيه
مالکينگ شان وه شوکتي، نظري بولغان لوزان ايسه په کي تورکيه
باشلانچ مرحله بدر. تورکيه جمهوريتيگه اوله جهک توپا توغرد بولدا
شو لوزان هدان باشلانادر.

اوزماندان بهري اون ييل اوندي. بو مدت، تاريخ مقاسدا سربله
په جهک قادار قيسقاد. فقط، تورکيه بو قيسقا مدت ايجده نه قالد
اوزگه. بلمشدر ا بو کونکي تورکيه نه نيشتي، نهده ايجکي باقدان
سهور معاهدسي نامعاسي بايشتر بلغان تورکيه گه هچ اوختام بدير. ايسه
تورلقدان جمهوريتيگه اوتوش يالغز اداره اصولينگ يوزه کي همگيش
سندن گه عارت بولوب قالماي، عيني زماندا اجتماعي وه فردي بور
موشگ بونون قورولوشندا نيزم بر اوزگريش حاصل بولدي. ايسه
تورکيه ايجين ديدېکليري «حاشا آدم» يريگه ايندي بونون دوپا کوزي
آلدندا ساغلام، کوچولو ملي تورکيه جمهوريتي نورماقدادر. حرب ميدان
رندا اوزليري فهران کورسه نه بلگن آداملار دولت جاپينگ نيچ
ملکي وه مدني قورولوشندا عيني درجهه باقر جيقديلار. تورکيه خلق
اوز وطنينگ حقيقي ايلگسي وه بايبي بولوب آلدی.

ايجکي سياستده جور بولغان تورکيه جمهوريتي عيني جاسوتي
نيشتي سياستدهده کورسه تيب، اوز اطرافدا دوستلق هواسي وه سيني بر
نساند بارانا بولدي. تورکيه جمهوريتينگ بو معقول سياستي سايستدند،
که دائما محاربه اوچاغی بولوب کيلگن باقانلار بو کون ملتهلر آراندا
نساند وه دوستلقه برابر ايتلش نمونه سيگه نهيله نده گنده. باقان افاق
حقدا نيز نير باييليب تورغان شايه لار، بعضي وشهيتلر سوک درجهه
بو يوک جاسارت سانلغان وه باقيداغنه باغلانغان تورکيه يوناني دوستلق
معاهدسي — بوللار اساس اعتباريله تورکيه نيشته مديوندر...

تورکيه باشقاريدناغي بر تورکلر ايجين تورکيه جمهوريتينگ
آيريم بر اهميتي داها بارد. تورکيه جمهوريتنده بر ملي اساسي بونون
دولت قورولوش اساسيگه يککوره اوره کيتي کورمير. بر — تورکستان،
قافقاس، ايدپل ناوردال وه فريم تورکلري — اوز وطنلاريمزدا روس
بروله ناپايي دیکتانوراسيغا قارشي، ساويت روسيهينگ قيزيل ايمپريه
ليرغا قارشي اوز ملي شايه — تورکچيلک وه تورک دولچيلکي — تک
ظفر ناييشي بولدا هچ نيشه سندن عبر مساوي کوچله کوروش بورود
نه گدمير.

برنگ بو ساوشيمزدا تورکيه ده روحلانون کوچيگن تورکلک،
تورکيه نيشتي سياستده بزله وه برنگ عاقبتيرله علاقه دار بولماسا هم،
برنگ ايجين بو يوک بر معنوي باردم نيشکيل ايتدند. چونکه بو بيرده
په گنگن تورکلک او بيرده هم په گمه ليدر.

بر په کي تورکيه گه بارلاق استقال تيلير.
عاب تورکيه حقيقي تورکلک تاووشي قيزيل موسقوا فالي دیکتاتور.
رسي نامايدان باسيليب بوغولماقدادر بولغان تورکستان ملتهلر يردن سلام.

تورکيه ننگ «جمهوريت بايرامي» غا ساويتلار اتقادناغي «ملي مستقل
تورک جمهوريتلري» نده نده نماينده لدر کيله يله جه کلدرمي؟ بيرجه کيله
آماسلار، چونکه تورک جمهوريتينگ دوستي سانلغان موسقوا حکومتي
اوز قول آستداغي تورک اولکله ليرينده «کماليزم» وه «تورکلک» ننگ ائک
باريشماز دوشماني اولاراق سياست بورگوزمه گنده.

کورمه بليکچي، تورکيه جمهوريتي بايرامدا آذربايجان، تورکستان
وه باشقا تورک اولکله ليرينده نماينده لدر بولماغانلغيني ايسکهر وه
اينله تورک غازيتالاري کوروله جه کني؟

ملي توغلقون

يالغز تورکستان ساويت مصوعاتي يتلر نده گه ايمس، موسقوا
مرکزي نشرياتي دائرسته ده تورکستانداغي ملي تاريخمالار حقدا

درجه را حاضر و حاضر بولغان ساویت مطوعانی قسماً بو آفیلارنگ
حقدا بیلیمسلك كورسه نه كدهد. بزجه بو بر كسانلق بیلیمسلك
بوقا اونگ معانی ده سینه آجیق میداندا تورادر.

2 — ساویت مطوعانی قولخوز، ساوخوزلاردان توشن فایز
زاوودلارغا قادار بوتون خوجالق مؤسه لدری ملتچیلک نظریه لدریک
فایلان آلمانلیدنان شکایت ایندیلر. بو مؤسه لدره بر طرفدا روسل
و روسچیلق، اینکچی طرفدا تورکستانلیق قارشى قارشى توشما
ناریشلار.

ساویت حکومتینگ بلانی استعمار سیاسی قیشلاق خوجالقی ساحه
سده بوتولای موقیشز چیقدی. او یرده کی حقیقی اینجی نتیجه سی بلان
توشولمگن خیالی نتیجه لدر ایله قطعاً اویماید.

«کوچه به معالدارلق رابولارندا خلق خوجالغینی قولخوزلاشما
قولخوزلاشردق» دپ بورور اینگن او دائره لدرنگ اساس ترونی سانه
توب کیلگن مال سورولارینگ بوتولای بوقالوب کیتوونا، قیریلب یئو
ویا سب بولمغانلغی آکلاشیلما فداور. کوچمه خوجالغینی قولخوز
لاشتماق او قاداردا قولای بر ایش بولمغانلغینی کورگه چ او اهالی
شرایطک مساعدسی و امکان اولچونه سدهن کور کورینه زورله نورو
کیلگن یرده اوتورنماققا باشلانمشدر. او آجلق و سقااشک توشدی
آچندان اولسه مک اوچون بر جازه قیدیرغان بو خلق په گیدهن کوچوب
کیته باشلادی. ساویت مطوعانی مه شو حادثه نی ملتچیلرنگ توشقانی
ساویت سیاست قارشى جیفینی نتیجه سی قیلیب کورسه نه کچی بولدر
حالبوکه بو عذر ندرسه دن اول طبیعی، اقتصادی و اجتماعی شرایط
ایجاباتی ایله حسابلاشماقان ساویت سیاستینگ فجع نتیجه سی ایدر.
(«قازاغستانسکایا بر اودا» نگ 9 و 26 مارت نومرولارغا باقیلسن)
قولخوز و ساوخوزلاردا توبلانغان دهقان، ایشچیلر بلان سیاسی بوجا
اوستلاریغا بو کله تیلگن ایشلرنی به جره آلمایدلار، کورمه یدرلر. بورد
ساویت مطوعانی گویا بو مؤسه لدرکه باشیریب کیریب آلمان آیریم ملتچی

عصرلارنگ توشقانی، قارشى ماسی دپ کورسه نه کچی بولدر (بر اودا
مارت، 30 مارت، 29 آپریل، تورکمنسکایا ایسکرا، 11 و 29
مارت، 6 آپریل). فقط دهقانلری سوبله نه کچر او: «بازی برکوب اینله
سهمه از ایشله سده بونگ مینگه فائده سی یوق. مینی بالاجاقلمه آج،
بالاجاق فالدر اجاقلار. اونگچون او قادار جان چیکیشک لزومه کور
دیمه ن، ذاتاً بیللاردان بوری کلمه کده بولغان یاریم آج. یاریم توق حیات
یزده بر کوچده فالدر بولغان، دیدر. آیشا پاخانجی دهقان پاخانغا باشقا
ایکینده ن 5-4 دهقه آریق کوچ، ترون سرف اینکمی حالدا اولدان آن
آز زحمت، مصرفی اینکین قاداردا فائده لانا آلمادیندن بحث ایندر.
اونگچون ایندر قولخوز، ساوخوزلار ایندره آیریم خوجالاردانی
دهقان اوزینی آریق چارچاناسلق بولینی توشونه د. بولارنگ بونو
ییشینی بر نایقیر دقله اوله ب کورسه نك آن مهم عاملک او ساحه لدره
مشول اهالی طبقه سینگ اوز طبیعی اقتصادی منافعی، حیاتی امکالی
اضافه استعمار سیاستدهن قوروماق توشونجه سی بولمغانلغینی کورمه ن.
3 — فایزق زاوود، تیسر یول و باشقا مؤسه لدره کی تورکستان
مللار آراندا ملی ناریشما روحی کوچه یوب ساحه سینی کیکه یمه کده د.
بورده کی آقیم روس ایشجیسی، روسلق و روسچیلققا چیکر دوشما جیلق
شکلده بارادر. تورکستانلی ایشچیکه پاندا، عینی ایشده جالیشقان روس
ایشجیسی ایله بر قاناردا قاراماسلق بوکون کون کیمی آیدین بر حقیقتدر.
بوی اینله وجی ده طبیعتله او فایزقک خوجاسی ساملان ساویت حکوم
میدر. تورکستانلی ایشچی بو ساویت مؤسه سنده روس ایشچیلده ن
داغا اوزون، داها آغیر ایشلدره ایشله دیگی حالدا اونگ ایش حقی
پانداغی عینی ایشی کوروجی روس ایشچیسکده ن آزدر. روس ایشچی
سیکه بو آریق حقلارنی تأمین اینوجی مزیت یالغز اونگ روس بولمغانلیدر.
تورکستانلی ایشچی فایزق، زاوود، تیسر یولدا ایشچیکه تأمین اینلگن
حقیق هیچ بریسته ن روس ایشجیسی ایله بر نبنده فائده لانا آلمایدر.
او ایندر خوجالق اداره سنده ایندره ایشچی تشکیلاتدا نیکس معامله

کورده بود. تارلو پیرلرده روس اینجیسی یاختی نامین اینلیب اینی
سحی اویلرده باشغانی حالدا عینی مؤسنگ نورکستانلی اینجیسی
جیرق خندیر بارافلار، نیک. نیشک اوزلار کیمی سوژ درجهده
سحی پیرلرده باشاقا مجبوردد. اوتنگ روس بولدایشنگ باشایی
بانا باشانی بر طرفدا تورسون. او باغا کیریش حقیده یوقدد. اوتنگ
ایشلیدیکی مؤسده گه ایمنس، استقلالیدان دم اورولغان یوزینگ
هیج بر بورجه گده قابیسی آکلانا آلورلق بر یر، بنگله آلورلق
ر قولاق نایا آلماید.

سایت روسیهینگ مسئلهگه سیاستی یوزندن فالینی، ملکس،
دزگهیبی، ایش و حیات معینی یوقاتوب کچیجک بر ایش، حیات معنی
فازانو اوجون جان آتوب یورگان نورکستانلارنگ سایی یوزینگلری
آشافدا ایکن روسیهدن توبلوتوبلو مهاجر کیشریلیب آچیلغان این
یرلری، حیات معیگه حتی نورکستانلارنی اورباشوب آلمان پیرلردن
قولامافلا یرلر شریلمه گدهدد. بونی ایشلویجیده شو سایت حکومتیگ
اوزگه سیدر ایمدی بو حالی، اوزینگ سالت، آجلق، قیرغینا محکوم
نوتولغانلینی آجیق کوروب تورغان نورکستانلی اینجی خلق طبقیسنگ
قاندای بر احوال روحیده بولیشی توغرو نایاسز.

4 — نورکستان سایت مکتبلرندکی قیریل معلم، مدرس و
مأمورلر آراستا بو ملی آقینگ داها جو قور یرلر شکیملکینی کورده
نهدلر. قومویست دارالفنونینگ اجتماعیان، اقتصاد کورسلیرینی اشقل
ایتوجی نورکستانلی قیزیل پروفه سورلارنگ اوز اثر و درسلرند
قاندای فکرلر تلیش ایت اورغانلقلارینی و قیله سایت مطبوعاتندن
اورگهنگن ایدیک. بوگون بو آقینگ داها آجیق و داها آیین
شکل آلدیبی کوروب اوتورامز. سمرقند عالی مکتبلرندکی پروفه
سورلر آراستا سایت یاختا و اقتصادی سیاستینی تنقید ایتوجیلر حتی
کوب سویلرنگن اوزینگستان استقلالی مسئلهسینگ قوروق سوزندن
عزت بولغانلینی، حقیقده نورکستانلار و سلالارنگ حکم سورده گده

و ناملارینی سویله و جیلر بار ایش،
نورکستان سایت عالی مکتبلرندکی نورکستانلی طله آراستا
عی هر کله حقهده مجموعه مزنگ اوتکن سالارندا یازیلدی.
طبعی ایستور نورکستانلی مدرس معلم ایشلرده نورکستانلی طله
اوز یورتداعی مکتبه کیرگنده بر یالقق توپاند. او بو مؤسده معنی
و ظاهره جهندن اوزیسی ایسیندیر ایلر بر نوره کورده پیدر. چونکه
او مکتبهک طواهرندن معنویاته قادهار روسلق، روسچیلق روحی حکم
سوردد. نورکستانلی طله او یرده نه معلمندن نه پاندا اوتورغان طله
بولاشندان توغرو معامله کوردهدد. اوگا اینکچی درجهده کئی بر اسان
سعی ایله قازایدلار. حاکم و محکوم ملت مسئلهسی حدر آیدیدا
اوتنگ کوزی او گده جانلاند.

نورکستانلی طله سقده روس آرقاداشی ایله پان یاغا اوتوروب
تنگلیدیکی درسندن بوتولای باشقا بر توغو ایله ایزلاند. پاندا اوتور
غان روس سفداشی درسندن «ایله ناسیوال»، «سویالیستیک» دیگن
مسئلهلارغا بورولغان اوزینگ روسلق، روسچیلق روحینی قوفلاس،
سیرب، درسندن چیقش نورکستانلی طله اوزی اوجون یالغز بر یوشلق
نی گه ایمنس «شکلی ایله ملی مندرجمسی ایله سویالیستیک» دیگن
دوستورنگ حقیقی معناسینی و بونگله اوز ملی، معنوی بارلیقه قازشی
فورولغان توذاقسی آجیق کوروب، وجدانی، روحی عذاب ایچنده چقاند
نه اصل جو قور بائلاق بو یرندن باشلایدر. او بو نوزاققا توشمهکن
بو یوشلقدان قورتولماق، اوزی اوجوندن پانی باشداعی روس بولدایش
کیمی هم شکلی هم مندرجمسی ایله ملی بولغان بر مکتب، ائرب
اوضاعی قازاماق بولیش قیدیرا باشلایدر.

5 — مده بو کوردیکلریمز نورکستان خلقی روحندن توغوب
اعالینگ تورلو طبقه لاری ایچنده تورلو شکللرده کوروتنه گده بولغان
ملی کوروش تولقوتدان کچیجک بر کوروش، بر ایمدی بو نورلو طبقه
لر آراستا اوز طبیعی حقیقی قودوماق شکلده کوروتنه گده بولغان

ئەنگ، احتیاجلارنىڭ ئاساسەن حل ۋە تەخفى مەسئەلىگە تۈرگەن
 مەنچىلىككىڭ دەلى استقلال، دېگەن شەئارەدە افادە ئېيتىدە كەن بولغان
 كۆرەم، بۇنى بىر بىرگە ئېلىمەن، تۈركىستان دەلى خەرىكىگە تۈرگەن
 دەلى دە غېنى شەككە كۆرەم دەلى. بۇ ۋە تۈركىستان دەلى خەرىكىگە تۈرگەن
 كەن كى ساغلامق، مەنۇ پائىدە كى كۈچلۈكى كۆرەم دەلى تېمۇر ئاھى

تۈرك غازىتاچىلىغى (*)

XIV.

تۈركىستاندا، «ئېتىم دالاسى» ناملى غازىتادان سوگرا، 1914 يىلى
 ئاپرىل (يان) آيى باشدا چىققان غازىتا تاشكەنلى آوقات عىدالە
 خواجه اسدالە خواجهنىڭ مەشۇل مەجرىكى آستىدا چىقارغان «مەدىنى
 تۈركىستان» دە. بۇ مەم غازىتا تاشكەندە چىقىمىدە. شۇنىڭ بىلەن بىرگە،

خوقەندلى عابدجان مەشۇر
 خوقەندە «مەدىنى فرغانە» نى
 چىقارمىدە. بۇ غازىتا لارنىڭ
 ئېكسپىدە مەنظۇم چىقىپ، مەشۇر
 جەلەرى اعتبارىلە كۆرۈنۈشكۈ
 ۋە باي غازىتا لاردا ن سائىب،
 سىياسى مەسئەلە چەتتەن «مەدىنى
 تۈركىستان» زامانىگە بىر قانچە
 سولراق، «مەدىنى فرغانە» بىلەن
 بىر قانچە ئاۋگرا ق بولمىش ئىقب
 ايتىمىدە. ھەر ئېكسپىدە «مەدىنى
 سىقىتېلار آراسىدا توختان
 قالمىدە.

عابدجان محمود

(*) «باش تۈركىستان» نەك 28، 30، 33، 37، 40، 42، 45 تەجى سائىر تەجىر دوام.

«مەنىدە ئېكسپىدە ئاقتىر چىقارغان كەن، اقتصادى، نى ۋە مەنى
 تۈركىچە چىقىدە، بولغان «مەدىنى تۈركىستان» غازىتاسى قىسقا زامان چىقىدە
 اوز ئوگىدە كىگە كۈچلۈ قەم ئېنگەلەرنى ئويلاپا يلمىدە. بۇ غازىتانىڭ
 مەم ئېتىلەرنى مەشۇر قانچى قىلاردى. «مەدىنى تۈركىستان» تۈركىستانلىقلارنى
 غەلەتتەن ئېتۈچى تۈرلۈ مەسئەلەگە — مەنى ۋە زامانى ۋە مەسئەلە بول
 ۋە كەچىچە — پائىشەندە. دىنى مەسئەلەگە ئېسە خەلقنىڭ ھىجائى تۈز
 غەلەتتەن ئېتۈچى بىر مەزگىل پائىشەن، مەسئەلەگە كى مەسئەلە بولغان چا
 ئېتىمىدە. «مەدىنى تۈركىستان» روس ھۆكۈمىتى تەرىقىدەن «كۆپ تۈز
 تۈزچۈ» بىر غازىتا اولادى ئايتىمىدە. بۇ غازىتانىڭ سائى رەھبى
 بولغان عىدالە خواجه روسىنىڭ تۈركىستانغا ئىسمى ۋە ئېسى تەرىقىدەن
 بىر چىچە ئاقتىر تۈركىستاندا تاشقارغا سوگىن ئېتىلەن بىلەن ئېتىد
 ئېتىمىدە. «مەدىنى تۈركىستان» ئېتىلەندە، تۈرك غازىتاچىلىغى ئاقتىدە
 مەم اورون ئوتقان ۋە باشدا فەتىھ كرىمى بىلەن بولغان خالدا زامانىگە
 ئاز كۈچلۈ قەم ئېنگەلەرنىڭ قاتناشما لار بىلەن اورۇن غەلەتتەن چىقارمىدە. ئاقتىدە
 اورال، تۈركىستان، سىبىريا، قىرغىز ۋە قازاقىستاندا چىقارمىدە. ھەر ئاقتىدە
 سىبىرىيا ۋە قازاقىستاندا بىرگە تەرىقىدەن بولغان «شۇرا»
 مەشۇرەتتەن ئاقتىدە مەسئەلە ماقالە ۋە خەبەرلەرنى دە اوراناس. بۇ غازىتا
 تۈركىيە، مەشۇر، ھىندىستان ۋە غەربىستان اخواندەن دا تۈركىستانلىقلارنى تۈز
 ايت تۈزىمىدە. «مەدىنى تۈركىستان» 1915 يىلىڭ مەي آيىغا دوام ئاقتىدە
 67 سانى دۇنيا يۈزىگە چىقىمىدە. مەشۇل مەجرى عىدالە خواجه اسدالە
 خواجه بولغان بۇ غازىتا ئېتىلەندە باشدا مەشۇر قانچى اولماق اورۇن عىدالە
 اولاسى «ئېتىم مەنى»، عىدالە زۇفە مەشۇر، تۈلە كەن خواجه مەشۇر («تۈلە»)
 سىداسىر مېرچىلىق، ھەمەزە ھىكەم زادە، خالدا سەمىد، عىدالە ھىكەم سەمەن
 (ئېتىمكى «چولپان»)، مۇھەممەد جان محمد جان، عىدالە ئېرغازى،
 بوشىرۋان پادىشاھ، سەدىقى، ئىقبەلەلە ھەمەزە، مەلاسىدە ئاقتىدە، ئىقب
 جانباي، مەشۇرەتتەن مەلا محمد جان، بىدالەدىن ئاقتىدە، سائى مەشۇر،

مهم نقطه در ایندی بومی اجتماعی بر خصوصیت بولغان تیلنگ پادشاهی
 جیورسک باروب چقاچاقیمر نتیجه دینگیلیدر. اولاً او تیلنگ اوزیم،
 اوز بایلق خریتمنده، اوز بایلق خریتمنده بولماقچ اوتنگ
 فان غرویه قاراشلی لهجه، تیللمردن بومه بولماغان تقریریه اوتنگ
 قانونیه اویه یلنگه برلهمردن قیدیریش توغرو کیلندی. ایدی چکی
 اوزیک ادبی تیلی اوجون لازم بولغان یاماقی اولاً اوزلمدن، بولماده
 اونگله برابر بر تیلنگ، تورلو لهجه، شیوه لهیدی تشکیل ایکن تورلو
 لهجه لهردن بومده ممکن بولماغایی عمومی تورک تیلیگ، او جلد
 دن اوزیکجهنگ قانون وه قاراقهریه ائک اویمون بولغان بر پردن
 همده بو تیلنگ اوز قانونلارینه بونولای اویماقچ بر شکله آئین
 ایجاب اییدر. فقط ساویت تیل سیاسی بولارنگ بونویسی رد اییدر.
 بو نقطه آکادمیک Marr طرفدان تورلو تیللمرنگ اوزغورامی
 (یادش، املایی) توزوش اطرافدا سوبلهنگه اساسی ده طری
 بولغان شو نقطه که تطبیق ایسهک، یالغز ادبی یلمرنی توزوشده که ایسه
 حتی اورغور ایلاریمرنگ قورولوشندا نوچاقیمز بولک هم برسدن
 اول بو قارداش لهجه لهردنگ بریرندن اوزاقلاشماسی بولدا بولمادان
 اولارنگ بریریه یاقینلاشیب پارداملاشماسینی نامین استقامتدا بولوی
 گیرهک. طبعی مارکیبی بر عالمک بریرندن بوسوتون آیری بولغان
 تورلو تیللهر حقتده توشوتوب، روا کوردیکی بو نظریه نی عینی قانونک
 آشتدا بولغان قارداش لهجه لهر اوستندا تطبیقی توغرو نایماق اوجون
 مطلق بر قارا فکرنگ اورنادا بولوشی گیرهک. آناجان هاشم ایسه اوز
 یکجه که باشقا تورک لهجه لهردن قائمه نامین ایسهک وه بولارنگ اوزار
 یاقلاشوینا طرف بولغان حرکتکه فارشی قلمی سوغوش اعلان اییدر.
 «اوز»، «بات» سوزله نظریه سینی قار ملی جدرچیومدهن چقارا
 آلسلق دیب قارالاجی آناجان هاشم اوزیکجه که کیرب برلشوب
 قالغان عربجه، فارسجا سوزلهرمی چقاریب آئیشی قلمی سورده طلب
 اییدر. ایلک یاقیتدا بو طلبنگ بریریه فارشی ایکی فکرنی قاریشتماقدا

بولمالیغی اویما کیلنده توبنده کی تعصبات آناجاننگ بو خاندانی معین
 سیاسی بر مقصد ایله اورتاغا قویماقدا بولمالیغینی کورسه ندر.
 ایدی بو تعصباتدان سوک بس — آناجان هاشم، فکر داشلاری وه
 اولارنگ فکر قایماغی بولغان ساویت حکومتی یه کی اوزیک ادبی تیل
 نگ قورولوشی، ترقی وه انکشاف اوجون لازم بولغان بوتون قانونلارنی
 چقاریب قویوب قانداغی بر تیل توزمه کچی، اویده قایی بر بول ایله
 یازماقچی بولاند لار — دیرسگر. ائک یاخشیسی بو سورتمونگ جوا.
 بی یه ساویت تیلچیلریمرنگ اوز نظریه لهردن، اوز یازولارندان چقا
 ریشقا اوردونه یلک.

آناجان هاشمجه اوزیکشانداعی زور کوچ ایله اوسه یاقان سوسیالیزم
 قورولوشی وه مدنی انقلاب «شکلی جهتمیدن ملی وه مندرجه جهتمیدن
 سوسیالیستک مدنیتدر». سوسیالیستک مدنیت ایله فاتق باغلانغان حالدا
 سوسیالیزم قوروجی اوزیک مختکشلهرنگ ادبی تیلی سفیده یه کی
 اوزیک ادبی تیلی ترقی قیلا یاتیرکه، او بو مختکشلهرنی بروله قار مدیتی
 ایله جیله شتریش لازم، دیدیکندن سوک سوزیکه دوام ایتوب بر آز
 آشتیدا یه کی اوزیک ادبی تیلی وه اوتنگ املایی، غرامابکاسی وه
 ترمینولوگیسی (علمی آنامالاری) مسئله سینی ایشلن چقاریش ایله
 باغلانغان بارجا مسئله لهرمی حل قیلشدا مه نه شو ماهبتکه دقت قیلش
 لازم، دیدر.

آناجان هاشم یه کی اوزیک ادبی تیلنگ یوکنه لیشنده کی برور
 لئاز بولی اساس نقطه لهربی قویوداغیچا کورسه ندر:

- 1 — یه کی ادبی تیلی حاضرغی اوزیک جاملی شیوه لهرمی اساسده
 قوروش گیرهک.
- 2 — اوزیک تیلی لغت ایله یایتنش گیرهک، اوزیک شیوه لهردنگ
 نایمولوزیک شکل لهربنی، ادبی تیلنگ صرف وه نحوی یایتنش
 وه بو تیلنگ قانونلارینی چاقاغانای کوردیکی چه نوالی، بار وه
 باشقالارنگ اثر لهردن چقارماسدان، بلک اوزیک شیوه لهردنگ

مارفیزم قسمة نظردن هر طرفه اورکه پیش و بود اوزیک
 تیلیک حاسرکی «تهدیه می» اعتباراً آلیب توروب ایشی
 روش اوجون ادبی تیلی جانلی شیوه لریگه باقیلاشتیش

3 — اوزیک تیلی ایتنه ناسیونال سوز و آتامالار ایله بائیشی
 بوکنه شیریش. بوتون اتفاق بونجا یگانه علمی نومیولوگیک بو
 زشکه ایتیش.

4 — حاسرکی اوزیک ادبی نلده کی شعمائیکا (شکل) جهش
 یازقیر، محکملر نامایدان اوزله شیریلدی یا قیاق عرب و
 فارس سوز هم آتامالاری بوقایش.

سویت نیجلیکنیک به کی اوزیک ادبی تیلی ختده کی ظریفه
 ریمی معنه شوندا «خلاصه ایتوجی آنجان هاشم بین الملل آناما و سوز»
 لهری قایسی قایناقدان وه قایسی شکلده آلیشی کیرمکنگی مسئله
 یاناشوب «ایته ناسیونال سوز لهری روس ادبی تیلی املاسی آرقالی آلیب»
 حاسرکی اوزیک تیلیک مورفولوژیک وه باشقا خصوصیتلارین اویولار
 شیریش کیرمک «دبیر، «فیزیل اوزیکستان» 14. 6. 33. دیسه بو
 سویت تیل نظریسی به کی اوزیک ادبی تیلی اوکا ایته ناسیونال
 آتامالار پروری روس ادبی تیلی خصوصیتلاریغا اویدرماقچی بولار.
 بو بولنگ قایسی هدفکه توغرو آلیب بارا یاتقانی اوز یازدیقلاری
 XVI نچی فرقه فورولشایدنا سنالین طرفدان «تیل سیاسی» اوستدا
 سویله نکه ن نظریه که اساسلاندیروجی ابراهیم طاهری غایت آجق وه آهدی
 قلیب سویله بیرمه کیده. («فیزیل اوزیکستان» 20. 3. 33). اوکسی
 «اوزیک جانلی تیلیک قایسی بولدوزغا قاراب بوکنه لیشی، لغت و
 ندرمین بایلیک قایسی آرقدان سو ایچیب کوچه ییشی هم معلوم بولدی
 «تیل سیاسی» نکه قاندا قویولوشی مدنی فورولوشنگ باش فورمالی
 بولغان نلنگ کیله جه کده قومونیزم مدنییتنگ برلشکن بین الملل تیل
 قولله قیسیکه فوشولوشی اوجون حاسرغی کونده یاق نایارلق کوروش

مسئله سی پروله ناریات زهرلری نامایدان آتیق ایتیلی «دبیر»
 مه نه تورکستاندا «ملی قورتولوش» یاساغانقللاری سویله اوز
 لهریکه «خلاصکار» آتی پررب پروری قیزیل روس جلادلاریک
 مالیتی تالاب، بورتیشی ویران ایتوب اوزیشی سفات، آجلیق، قیرینما
 محکوم ایتدیکلهری مظلوم خلقنرنگ سوک ملی بایلیسی، اوزلیکی،
 بارلیسی بولغان تیلیکه فارسی کورسه تمه کده بولغان اشتهاسی مه نه بو
 اسالمق توموسدان مدنی نوشوبوشدن محروم جاندارلاریک بر خلق
 ننگ عصرلردن بده یاراندی ملی، مدنی، معنوی بایلیق فارسی
 کورسه تمه کده بولغان وحشیلی!

خاطر لهرم صحیفه لهر یئنده...

(روسیده کی تورک عیله لر توروشندان)

ایسکیده نهری دوستوم بولغان میرمعقوب نیک «قافاس مسئله لری»
 ختداعی کتابینگ بر بیرده سوز آراستدا 1912 نچی ییلی باققان محال
 ریمی مناسبله روسیده کی آزدی طلبه لهر ایچنده یوز بیرگن عابدندان
 باشقاری غیباتی ایسه تیب اوته در، او جاغلار، روس یوقاری مکتبله رینگ
 طله لهری بولغان بز نور کله رینگ خاطر یوردده، عمومیله قید ایشمک لازم
 که روس یوقاری مکتبله ری دائما اوزیک انقلابچیلیه بایلیش و او
 مکتبله ره اوقوعان باشلق هر دائم یالغر ایچکی ایسه س، تیشقی سیاست
 حادثه لهری ایله ده جانلی بر سورنده علاقه دار بولمدر. مه نه پتروسورغ
 اوپویدریشیکه، روسیده ارتجاعنگ ایک آوج آلدی، یوقاری مکتب
 لهرنگ وه اینسا اوپویدریشنگ سیقی سورنده بولیس نظاراتی آستدا
 وردی 1910-1914 نچی ییلاردا دوام ایشمکده ایتم. شونداغ بولسا
 هم بز طلبه لهر سیاسی جقبشلاز قیلار، حکومتکه فارسی قرارلار چقارار
 وه کوچه نمایشله ری یاسار ایدیک. بالقان اوردوشی پتروسورغ طلبه محیطینی
 داغادا قیریشترمدی. روسیه او زمان ایظرف سانالماقدا ایدی، لکن یوگا

قاراباسدان او آجقدان آجیق نورکیه کی قارشی بالقان سلاویانلار
 یاردم قیلار ایدی. آجیق سورتمه یاردم ییلمیاقدا وه کو گولو (سکر)
 لور توپلانماقدا ایدی. به تهر سورغ کوجه لوردم «آیا سوویه اوستت خایب
 (کرهست) طلشی ایله نمایشلور باسالماقدا ایدی. یونلار بر طلبه لری سوک
 درجهده غلبانغا کتیرمندی. روس سفد اشالاریمزک بوتون اتقلاچیلار
 رعنا بر اوللار ایله کویینچه برابر حرکت ایته یلمس ایدی.
 نوغورود، بر — روس وه غیر ی روس طلبه لری
 بر لکه اونوه رسیته دیوار لاری ایچنده بالقان سلاویانلاری فالدسینه یاردم
 توپلاشا برونسوده حتی توسولوق دا قیلار وه توپلانماس ایدی. یاردم
 توپلاش ایشتی آذاره اینکن خانملار اونوه رسیته دن قووب چیقاریلان
 وه آقجا توپلاقیلاری فوتولاری فوللاریندان تارتوب آلتان ایدی. لکن
 بر تورک طلبه لری بو حرکتی آز کوروب فاندای دا بولسا باشقاجات
 ایشله کی لازم نایدیق. اونکچون ده بر آذری، تاتار وه تورکشان
 طلبه لر روسلاردان آبرچا توپلاشتا وه اوز باشمیرچا به جره یلجه کیر
 فعالیت حقتدا اوپلاشا قرار بریدی. توپلاشیمز ایچین، او زمان پنهیر
 بورعدا پاشا نورغان تورکشانلی آووقات سیرعلی لایننگ رانیلیقه
 او کشیک اوینی یلگیله دیک. بو او توپولماس مجلسک قاتاشقانلاردان
 بر قانچاسینگ اسمی آرتق ایسمه دن چیقمشدر. تانار لاردان ایندی بکه
 مرحوم نجیب قریاعلی ایله سلطان یک ماملی بی وه حاضر هم پاشا
 ایدی بولک ویک بولوب کیتکن الباس آلکین می خاطر لیمه ن. آذریلر
 دن میرفقوب یک، شیخ الاسلام زاده اکبر آغا وه باشقالار یار ایدیله
 تورکشانلیلاردان عشق آبادلی بردی اوغلو قاقاجان ایله معن باز ایدی.
 توپلاشیمزنگ کوندلگی بر که ماده دن عبارت بولوب، اوده — بالقان
 اوروشقا روسیه آزالاشدینی تقدیرده فاراشیمزنگ فاندای بولووی ایدی
 اوزون سویله شدیک. هر بریمزه جیقیز اوز فکرینی سویلمه دن
 اشتیاقده ایدی. ایندی، 21 یلدان سوک بوتون بولوب اونکه لدری
 ایسلهش قین. خاطریمده بالغ چقارغان فرایمز ساقلاپ قالمشدر.

تورک طلبه لری، هر بری اوزیمگ اوفوب نورغان مکتبه ده، حکومتک
 قارشی بولغان چیقیشلارغا فعال سورتمه قاتاشماق، تورکلر طلبه، سلاوی
 پانلار فالدسینه یاردم توپلاویجی تشکیلاتلارغا قارشی سفر لکلرگه
 اشتراک ایتمک، تورکلرگه یواریش اوچون باشیرین سوریده آقجا توپلا
 شما جالیشماق محور بشنده دلهر فقط فرایمزنگ آذ شاپان دفت شتمس
 روسیه تورکلرگه قارشی محاربه که قاتاشقان تقدیرده نیمر یوللاری
 کور وکلرینی، تلغرافی بوذماق اوچون قافاس جهسبگه یاریش لارم
 کیلگن خصوصی بر طلبه دستس تشکیل ایتمک ایدی. بو فرایم
 دوحال آند ایله ناید اینلمس ایدی...

آرقاداشلاریمزنگ او وقتی میحانی یوللدری ایندی کیچه ایسله ن
 مصلا ری همان او کون کو گولو سقبه تورک اوردوسه کیتنه ککه حاضر
 اینکه لکلدری یلدری کن ایدیله، روس نیمر یوللاری، کور وکلدری
 وه تلغرافلاری بو زاتورغان آرقاداشلارنگ اسله ری ده یلگیله نمندی.
 بارچامز اوزیمزنی «سفریر حالیدا» توپماقدا ایدی.
 ... بر آز سوگرا معن تورکشانا یاریت قایتدم.

معن به تهر سوروغه قایت کیلگه نده ن بر آز وقت اونکچ،
 تورکشاندان، اوته کن اوغلو صادق اسلسی بر دوستومدان،
 اوزیمگ او کولدرده به تهر سوروغه کیلجه کیتی یلدری کن بر تلغرام آلدیم.
 استاسیوندا قارشی آلدیمز زمان صادق برنجی سؤالی معن تورک
 سفرینی شخصاً نایب نایب اسلم حقتدا بولدی. شخصاً نایب بولما غالمعی،
 فقط اوگا پوشمه ک معن ایچین قین ایمس اینکه نلگینی سویلدم. معن
 نورغان یریمگه کیلدی. صادق: «بر آز آلتون آقجا کتیردم. اوز قولم
 ایله تورک سفریمگه نایبیریش کیره ک» دیدی. نورکیه نگ به تهر سوروغ
 ایچیسى او زمان نورخان پاشا ایدی. اینکی کون سوگرا، کوجه ده کوب
 احتیاطلی اولاراق آقشام چاغی صادق ایله برابر اینکیمز تورکیه سفارت

خانم كېلدىك ۋە تورخان پاشا طرفىدىن قبول ايتىلدىك. تورك ايلچىسى
 كىك قبول اوتاغىنىك بويوك سوباسى قارشىندا اوتوردوب بىرى دوقە
 نىكلەدى. سادق اوگا اوزاق توركستاندان تورك پارايللاردى قالمىسىك
 توركستانلارنىڭ قارداشلىق تولىموسى علامتى اولارق بوللاخان بىر
 آقبالارنى كىردىكىنى سويلەدىكى زمان ايلچىنىك كوزلەرى پاشلانى
 هيجاندان سادق ايله مەن دە اوزىمىزنى ئوتالمادىق. تورخان پاشا بىرگە
 توركستاندا تورككەر پاشا قاندا ايگەلىكىنى بىلدىكىنى ۋە فقط اولارنىڭ
 مقدارىنى، قانداق ياشاب توردىقلازىنى، نىمە ايله مشغول ايگەلىكىنى
 هج بىلمەيتورغانلىقىنى سويلدى.

سادق ايله ايگىز تورك سفارتخانىسىدا چىقىدىغان سوڭ بىر اوزوق
 جىمجىت، سويلەشمەسەن كىتدك. بو سكوتىمىزنى سادق بوردى. اوزى
 تورخان پاشانىك «بىر خرىستىيانىسك، مسلمان مو؟» دىگەن سوزلەرنى
 خىرنىكە كىرمىشى. مىللە شونداق عبارتدەر: تورخان پاشانىك «توركستان
 تورككەرى اوزلەرىنى نىمە دىب آنايدىرلار؟» دىگەن سؤالىگە سادق آيىم
 قىيلەلەرنىڭ اسلىمىنى آتاعان ۋە بىر ايگىزنىڭ «قازاقلار مەن ايگە.
 لىگىزى دە علاوه قىلغان ايدى. بو «قازاق» سوزىنى ايشىنكەندەن سوڭ
 تورخان پاشا بىزنىڭ «خرىستىيانى، مسلمان مو؟» ايگەلىگىمىزنى سوراعان
 ايدى. چونكە، زمانىنىك كوپ باشقا تورككەرى كىيىپ تورخان پاشا ھە
 پالغىز روس قازاق (قازاجى) لارىنى بىلىر ايدى... سادق مكا قازان:
 «مىصطفى، دىمەك، تورككەر بىزنى بىلمەيدىلەرمى؟» دىب سورادى. —
 «كوروب توروبىز، كە بىلمەيدىلەر ايگەن» دىب جواب بىردىم...

بىر نىچە كۈن سوڭرا سادق قايت كىندى، او تورككەرنىڭ بىزنىڭ
 «مسلمان مو، خرىستىيانى، ايگەلىگىمىزنى هىچ بىلمەسلىكىمىزنى توركستاندا
 هىچ بىر كىشىگە سويلەمەدى ۋە اوزىنىڭ تۈپىنى «توراكلك» بولۇپنى
 بورۇن سويلەك دوام ايتىردى.

قدىرنى سادق، سەن خاشىر قايداسىڭ؟ تىرىكىمى سەن، يوقسا، نەك

توركستانىڭ بو كۈنكى خوجايىلاردى تامانىدان تورككىنىڭ ايجىن ئەللە
 قاراققا سوزگۈمۈ ايتىلدىك؟ بلكە دە اچلىقدان اولوب كىندىك؟...

Handwritten signature or note

بولشەۋىكلەر نەزەردە اسلام دىنى ۋە اونىڭ ظھورى

بۈيۈن اسانلىق عالمىدە مىكلەرچە يىللاردان ھەرى خازى يولوب
 نەكەل ايتىپ كىلگەن بو كۈنكى اجتماعى ۋە مەدى قورولوشلارنى «جو-
 روك» دىب، اوزى تۈپەندەن يىقىنماققا تىرىشقان بولشەۋىكلەرنىڭ بۈيۈن
 دىنلەرگە ۋە او جەملەدەن اسلام دىنىگە قارشى نە درجەدە دوشمان ايگە.
 لىكلەرى، اوزى يوق قىلماق اوجون دىنى تىشكىلات ۋە مۇسەلەمى بىر-
 مەكەدە، اوز دىنىگە مەربوط قالغان دىن ايگەلەرىنى — دىنگە قارشى
 تىرىپ، شوقىدان تارتوب جىر ۋە طىلغا قادار — تۈرلۈ تەبىرلەر ايله
 شىقىشماقدا ايگەلىكلەرى عىنى بولشەۋىك ئىرىباتىدان بو كۈن ھەر كىشىگە
 آي-آجىق مەلوم ايگەن، بو ئىشوقلارغا ائىك شەككە مەرومى قالغان روسىيە
 تورككەرى ايجىدە بو حقىقىتى نەدەسە ھەلگە چە كۈرمەدى، بولشەۋىكلەر.
 نىك دىن دوشمانى بولماغانلىقىنى ادعا ايتوجى مسلمانلارنىڭ — سوڭ
 درجەدە آزادا بولسا — بار ايگەلىكى آڭلاشيلار.

بۈگۈنچۈن بىر بو يىردە بولشەۋىكلەرنىڭ غەمبەتتە ھەر بىر دىنگە
 ۋە خىسوسا اسلام دىنىگە قاراشلارنى، اونىڭ ظھورى حقدافى قىس-
 لەرى، دىنگە قارشى كۈرەشلەرى تۈغرىسىدا اوقۇجىلار بىزنى خىردار
 ايتىپ اۈتمەكى لازىم ئايامىز.

قارشىمىزدا «رەۋولۇيوسوتى ۋە سوتوق» اسلى سارىت مەجموعىمىنىڭ
 بو سوڭ وقت گە چىققان 1932 يىلنى 3:4 نچى سانى پاناد. بۈگۈنكە «تەقىد
 ۋە كىتابان بولۇمىدە (325-339 يىتلەر) خ. ئاۋموف آلى بىر بولشەۋىك،

«اسلام»، «اسلامنگ ظهوری» حقددا اوز بولشویک مسلکداشلاری نهدن
یدان دینگه قارشی یازیلغان اوج اثری تنقید ایتب یازغان اوزون مقاله
سینگ برنجی جمله سنده اسلام دینی بولشویک ویرتنگ باش «تیر ایلدی»
بولغان قارل مارقس، نهنگه لیس و نهنگه لیس استنادا مه شونداقی بیر
تعریف ایتدی:

«اسلام، بر دین نیستی اولازاق 6 نجی و 7 نجی عصر لاری
او زمانی عربستانک موزائیک اجتماعی اقتصادی لسانی اوزرنده، سود
کر بورژوانگ ایدئولوژیسی (مفکوره سی) شکلده و اونگ قولدا
زخمکنش کتله سینی استثمار قورالی و خلق اوچون افیون (آمو) اول
راق ظهور ایتتدی»

قارل مارقس، دینی «خلق اوچون بر آمو»، لهین ده «خلق اوچون
افیون» دپ تعریف ایتتدی. برده لهین اوزینگ «ایشچی فرقه سینگ
دینگه قارشی» دینگه ن بر مقاله سنده:

«مارقیزم، ماته ریالیزمدان عیازتدی. شو سفتی ایلده او (مارقیزم)
دینگه قارشی اؤ رحمسز بر دوستاندی... بز دینگه قارشی کوره شه لیدر
مز. بو، بوتون ماته ریالیزمک و بالنیجه مارقیزمک الفاسیدر لکن
مارقیزم، یالغر القیاده که توقاب فالغان بر ماته ریالیزم ایمتدی. مارقیزم
داها ایلکده کیتدی... دینگه قارشی کوره شه یلمه ک کیرمک، بونگ او
چون ایه دینگه منبعی و کتله نگ اوگا ایتانویسی ماته ریالیستیک بر
شکلده نوشونوره لیدر» دیدر. باشقا بر یرده لهین: «مارقیزم هر زمان
بوتون حاضرغی دینلر که و عبادتخانه لور که، بوتون و هر نولوی دینی
تشکیلاتلارغا بورژوا ارتجاع قوللارینگ ایشچی صنفینی استثمار ایتو و
اوخلاتو قورالی دپ قاراید» دپ یازغان.

خ. ناتوموفده یوقاریداغی تعریفلرنی تکرار ایتدی و: «اسلام،
سوداگر بورژوانگ مفکوره سی و استثمارچی صفتک قولدا استثمار
قورالی بولغان بر دین سیستمیدر» دپ اوگا قارشی جدی سورنده کو.

ریشو لازم ایلکه لنگینی یازاند.

باشدا بویوک «مرشد لیری» قارل مارقس، نهنگه لیس و لهین بولغان حالدا
بولشویکلر، اسلام دینی و اونگ ظهوری حقددا او فادار بوزوق فکر
و حکملر برمدلر که، باشدان آباغت فادار یالغان و حقیقتی تحریف.
دان عیازتدی و بوی قصداً قیلاندیلار. چونکه باشقا اسول ایلده دینگه
قارشی کوره ش بورده یلمه سلور. اوللارنگ فکرجه، گویا، اسلامک
ظهورندان اول مکه ده فریش قیلیمینه منسوب اورتا و بویوک سوداگر.
لرده ن مرکب «حقیقه» اسملی بر یاشیرین تشکیلات بولغان، بولشویک
پارویچیلاردان حکیموف دینگه ن بریسی بو تشکیلات اصضالاریسی نوبتده.
کیجه تصور ایتدی: (1) اوبنکر — اورتا سوداگر، (2) عشان خان —
که ته سوداگر، (3) عبدالرحمن عوف — که ته سوداگر، (4) عباس ابو
طالب — اورتا سوداگر، (5) خدیجه — اورتا سوداگر، (6) زبیر عوام
— اورتا سوداگر، (7) طلحا عبدالله — اورتا سوداگر و سائر. «اسلام»
نگ ظهوری «آلمی تاجا کتابدان»، محمد علیه السلام، اونگ اصض
سدان ایلکن، ناتوموف یازاند: «فریش سوداگر بورژواستیک بو
یاشیرین تشکیلاتینگ معین بر خط حرکت پروگرامی بولوب، مقصدی ده
عرب قیله لاریسی، خصوصاً فریش بویوک و اورتا بورژواستینی بر لهتیر.
مک و اسلام دولتی قورماق ایدی. لکن بو تشکیلاتک ایشی و اسلامک
پیدا بولوشی او فادار قولای کیشیمی سنلار آراسندا رحمسزجه کوی.
ریش شکلده کیتدی... اسلامک ماهیتی حاضرغی صنفی کوره ش و
سویالیزم قورولوشی ایلده مربوط» (11).

بولشویکلر اسلام دینی حقدداغی بو فکرلرینی یالغر یازماقلده
قالماق ایتدده تطلق ایتسه کده دللر، یعنی دینی تشکیلات و مؤسسه لر.
سی نوبتدن بوق قیلماق اوچون بار کوجله ری ایلده جالبشماقلار. بومقد
اوچون اولاً پروباغاندا ایلده ایشک یاشلاغان، «خداسلار جمعینی»
تشکیل ایتب دین علیهنده یوزله رجه، بلکه بیکلرجه غازینا و مقاله لار

نشر ايشه كنه وجود كه كبري كن بولسالار، سوكرامان حكومت و ورون
 كوچليري ايله ده دينگه قارشى هجومگه كيريشيب، بوگون دنيالى كو
 رونگه ن ساويت و ملتداشلاري نوزلو ختيقلارغا مروض قالمادانلار.
 بولشه ويكلره حكومت باشغا كيليب هر يردنه خودليري ياركن
 دينگه قارشى رحسز دوشمالقلاريني اونجه بوزده كه چقارماي، خرى
 ديندن ياردم هم آلمانلار ايدى. طبعي، اوزمانلار هر اولكده كي اهاليك
 احوال روحيه سيگه قاراب ديندن فائده نكهن و اونى وضعت ايجانجا
 نريف ايتكهن ايديلر. مثلا، باشقورد قومونسلر ندين برى آخرمان
 خلققا قومونيزمگ ذاتا اسلام ديني اساسنده بار ايكنه نكيني سولمه
 كستالفتدا هم بولمانلار ايدى. اوفادا نويلا ديقلاري 2 نجي اسلام روحا.
 نيلاري قورولتاپدان ايسه «قورولتاي بوتون مسلمان اهالييني قيرل
 هوا فلوتيكه ياردم ايتشه و دو يادا برنجي زخمت جمهوريتيني بوتون
 دوشمانلار ايدان قورشغا چاقيراد» دينگه ن فرارده چقارتان ايدى.
 آزادان كوب زمان اونتمه سدن بوتون باشقا دين روحايلاري كيني اسلام
 روحايلاري هم ساويت حكومتي زدننه ائذ مقور و ائذ حقوقر
 انسانلار حالغا توشورولديلار.

بوگون بولشه ويكلره نامايدان بوزولغان، يكتيلكهن مسجد و
 مدرسه لرنك حساي يوق. خلقنيزمك مقدساتي آياقلار اشغا آسقادا
 در شويده قيد ايتش كيرك، كه بو شيطاني حركلر، بعضيلاريك
 دينيكي كيني يرلي اوافق بولشه ويك مامورلديك اوزباشيمجا حركله
 ري ايمس، اصلا قومونيزمك اساسي بولوب لهين و لهينچيلر
 طرفدان دينگه قارشى دوشماچانته بيريلكهن امرلرنك بيريكه
 بيريلىشدر.

چاغاتاي
 . . .
 «توركستان نورك گه نجلر برلكي» نك 10 نجي عمومي ييغليشي
 برلك مركز بناسينك اجتماع و قوتقانس سالويدا اشبولدا.

كي و باشقا تامانلاردا ن كيلكهن همشيري نملره نيك قوشولوش ايله
 برلكنيزمك عمومي ييغليشي بولوب اوندى.
 عمومي ييغليشي برلك اداره هيئينك رئيسي دوكتور صالح خان
 يك آچدى. و «عزير همشهريلر! بو ييغليشدان كوب فائده لبر كوتمه
 كدمز، بر ياش توركستانلار سز لرنك حدى و سيمي نقيدلر كر.
 دن فائده له نيشير كيرك. برلكني بو يلعي ايشيدن هر زمان شايش
 ايله سولمه ننه كده ايسه ده، البته كه مچيلك تامانلاري باردر. آلدنيزدا ايشله
 گن ايشير جانلي نورادرا، دينگه ندين كين عمومي ييغليشي باشقارش
 اوچون رئيس و كاتب سايلانيزم ني تكليف قلدى.
 رئيسلككه عثمان يك، كاتبلككه زاهد يك سايلانديلار.

عثمان يك «توركستان بوگون يرليري ايشكه چاقيرادي. بوگونكي
 حاللار نيزي برلشيكه، قول قولغا بيريپ اوزولمس مجت ايله باشلا
 ريمز حمايه قلدشغا چاقيراد. بوگونكي ياش توركستانلار ايسه كور.
 كه ندين كين توركستانك استقبالييني كوب آيدين كورمه كدمين. باشلا
 سون ياش توركستانلار!» ديدى.
 كوريله بووغان مسئله لر:

- 1 — هشت اداره نك ياللق ايش مروضسي. 2 — هتيش هيئينك
 مروضسي. 3 — سايلاولار. 4 — اداره هيئينك تكليفلري (آاغضا
 لارينز حقدن، ب — اورونياسارلار) 5 — نوتده كي مسئله لر.
- 1 — اداره هيئينك راپوري (قيسقاريلمشدر):

1933. 6. 17 ده سايلاندىق.
 اونكهن عمومي ييغليشدا بر كه بيريلكهن اونكهن يلدان قالغان
 ايشلر: قوتقانسار بيرلمسي...

بو ييل شرقي توركستانه عايله 4 و غربي توركستانه عايله بر
 قوتقانس: «شرقي توركستانك تاريخ و جغرافيسي» — عثمان يك،
 «شرقي توركستانك اقتصادي» — دوكتور مجدالدين يك، «شرقي
 توركستاندا استقلال حركليري» — دوكتور صالح خان يك، «شرقي

تورکستانگ بن الملل وضعیتی، — محرم قیسی بیک. برده تورکستان
آجلیق، — عثمان بیکلر طرفدان بریلمشدر.

بو بیل برک هیت آدارهسی یللق بر بلان حاضر لاغان ایلی دی تور
کانون اولمه (دیقارده) ییغلان، که چیلک بله بومی، تصدیق قیلغان ایلی
او بلاندا شود: (قیسقاچا) I — برلکک مادی قدرتی قوتلی اسه
ایاشرماق، II — حرث ساحهسیده اساسلی فعالیت، III — تورکستانلیان
نی مادنا حمایه.

I — برلکک مادی قدرتی قوتلی اسه تاپاشترماق اوچون:
1) برکک سالونیه الکتریک، 2) سالونه صحه، 3) 100 قادیار
ساندالیا (اوتوراق)، 4) تیارو وه موسیقی آلتلری، 5) سالونوی یاساشماق،
II — حرث ساحهسیده اساسلی فعالیت:
1) تیارو غروب وه کتابلاری تشکیل وه یازماق، 2) موسیقی او
چون تورکستان، ۳) ایشله لری ییغماق، 3) نشریات،
III — تورکستانلیلارنی مادنا حمایه: بونک اوچون ایشر یاشلار
ریمزغا ایشلر نایب بریش چاره لری آقازماق.

I — قسم بر دغرامیزدا موفق بولا آماغان تامانلاریمز:
1) برکک سالونیه الکتریک کتیرمک ایشی، آداره حیثیتک آردوسی
ناشقاریسیدا چیققان توسقولق ایله، ایشله نه آلامشدر. 2) صحهده احتیاج
وه باره مسئلهسیده ایشله نه آلامشدر. 3) اسکمه ده کذا.
موفقیتلریمز: 1) تیارو وه موسیقی آلتلریمز ایله تیارو اوچون
ملی کیسلر فسا بولسون نایب قیلمشدر. 2) سالونوی یاساشماق: برکک
سالونوی این سینا، نواتی، بیبودی، منور قاری کیلی بویوکلریمزنگ بویوک
سورتلاری وه تورکستانغا عالی رسملر ایله یاسایلماندیر. بوندان باشقا
کیخانه وه هیت آداره لری ده تورکستان رسملری ایله یاسایلماندیر.
II — حرث ساحهسیده کی فعالیت:

1) 16 کتیلک بر ملی موسیقی وه اویون بولومی میدانغا کیتیریلدی.
2) تورکستان، ۳) ایشله وه اویونلارینی بیلگن بوندان ایشلاریمزدان اعظمی

سوزنده فائده لهندی. مسامره لدریمزده بو کورولمه کده، 3) نشریات:
برچی نشریاتمز قویم بولدی. بو تقویمی جیقارتماقدا مقصدیمز وه
بریسیمز بار. مادی فائده کومه کله برابر بوتون بوندان ایشلارنگ اولمزدنه
برلکیمزنگ اسمی بولوادی. بو حقد سوراغانلارغا اعضالار برلکیمز
حقیقا معلومات برده دیلر. بایراقیمز وه نواتی، این سینالار توغریسیدا بوردنه
باشلاریمز سوراغانلارغا جواب بریشلری گیرمک بولادی وه یاسهس ایسه
اور که بیش مجبوریتیده فالادی. 2) نجی نشریاتمز خریطه، 3) نجی نشریات.
نیزده «تورکستاندان ایسده لکلر» آتلی آلبوم. 4) حرث ساحهسیده تور
کستانلی نایبماق اوچون «موسیقی بولومی» نامایدان 9 مارتدا توران
کیجه یگه قاتاشیلدی، 23 مارتدا استانبولک کته سالونیدا برچی نایب
اولراق «تورکستان کیجه سی» یاسالدی، 28 نایسندا «ملی تورکک طلبه
برلکی» بنگ «تورکک طلبه کیجه سی» که قاتاشیلدی، آذربایجانک تورلو
کیجه لریده، ۳ شوله وه اویونلاریمز اویشالدی، 12 مایسده بر «تورکستان
جمعه سی» یاسالدی، 3 آغستوسته دیگر وه قیردا بر «تورکستان کیجه
سی» یاسالدی.

III — تورکستانلی که نچلریمزنی مادنا حمایه:

سلیم زاده، محمود قاری وه اسمد بیکلر که ایش نایب بریلدی.
طلبه ایشلریمز: بو بیل تورکستانلی یاشلاریمزدان حمزه احمدی
عسکری لیه که کیر گیریلمشدر. محمود، صلاح الدین، طلعت، عبدالجبار
اهدیلرنگ عسکری مکتبلر که کیرمه کلری اوچون آقارادان تأمینات
آلینمشدر. برکک طرفدان وجوده کیتیریلگن بوردنه یاشلارنگ بر
نجیسی یانوب تور وهدرلار.

برلکیمزنگ کیلیمی: بو یلمی کیلیم: اعضالار بدلی، نشریات وه
مسامره لردن: 378 لیرا 76 غروش.

جیقیمی: 332 لیرا 73 غروش.
آرتوب برکک وزنهسیده قالغان پارا 46 لیرا 03 غروش در.

کلیم و جیفینگ اوتکه ن یلارغا قاراغاندا کوب بولوب کوروشی کوردولگن ایشلرنگ کوملکینی کورسه تهر.

کیتخانه: کیتخانهز بوتون قیش کیچه لاری آجیق بولمیشدی اعضا لار استفاده قیلدیلار. کونده لک «جمهوریت» غازی ناسی حاجی حیدر یك طرفدان تأمین اینلدی.

برلك اداره هیشی رابورینگ نهایتده شو تکلیف پاروی:

برلکیزه «جمهوریت» غازی ناسی تأمین قیلغان حاجی حادی و ایسز باشلاریمزغا اینش تاپیب بریشده کفیل بولوب بولاشیق کورسه نکه ن ناچ الدین یکلر ایله باباسینگ خسته لی وه مانته رعنا برلکیزه تک موسیقی قولدا وه برلکیزه عمومی ایشلریمده کیچه لی کوروشلر نهمه سدن ایشلر کیلگن وزه دار نورالدین یکلکه عموم تامایدان نکر ایله تلیف قیلنشلاری تکلیف ایتهر که ن برلك کیتخانه سینی سوک شکله اوج آی تعطیلی فدا قیلیب ایشلر توژه نکه ن کاتب محمد جان غازی یکلرنگده آیرچنا تلیف قیلنشلاری بیلیمیز.

بر مویجه مذاکره دن کیین هیت اداره نگر بر یللق اینش کور بریمه وه فوق العاده کوردولمتهدر. رابور اتفاق ایله آفتیشلار آراسیا قبول قیلدی.

قیش هیشنگ رابوری ده اداره هیشینی تقدیر قیلماقدا ایدی. سایلاردا اداره هیشکه دو قنور محمد الدین، دو قنور صالح، نور الدین، یعقوب وه محمد جان یکلر سایلاندیلار. قیش هیشکه ده حاجی نورالدین وه دو قنور واسع یکلر سایلاندیلار.

3-4 آیلق تعهدینی برمه گن، برلکیزه مسامره وه فوخرانسلازی کیله گن اعضا لارنگ بوندان کیین جفا بولیشی وه اداره هیشی اوجون اوردوناسار یکلکه هیشی تکلیفی قبول قیلنمشدور. اوردوناسار اولاراق غازی حکمت وه باتو یکلر سایلانمشلاردور.

برلکیزه اعضا لاری کونده ن کون آرتماقدادور. بو ییل 60 که یاقین نورکسانی عشمیریمز برلکیزه اعضا بولوب یازیلغانلار. بولاردان

باشقا بر هشمیرینگ اوتکه ن حاجی برلك علیه ده بولمایدان اوی الماعبالار.

بو ییل برلك آلتی آیلق عمومی یعیلیش جافریمان ایدی. بو توغریدا سورالغان سورالغانا، دو قنور صالح جان یك «آزاد هیشگر آلتی آیلق یعیلیش اوتکه ن عمومی اجتماعدا قبول قیلغان فرار بوتجا جافر مادی یعنی آلتی آیلق عمومی اجتماع اوجون مدت وه آی یکلکه نه گن ایدی» ایکیچیدن بر اجتماع وه بوردان (سوزدن) زیاده اینش دعا اهمیتلی اولاراق قبول قیلغانمز اوجون یللق عموم یعیلیش ایله برابر بولوشیدا مجذور کورمه دک، دیب جواب یردی.

بر طلبمز طرفدان «فار» یاغفور وه کیچه کونده ز بیه سدن مسامره حاضر قیلارغا کیلیب مسامره لهریمده قاتاشقان امان، سانه وه ریمان خانلار ایله عارفه خانلارغا تشکر قیلیشی تکلیف قیلان. دیگن بر مکبوب یریلدی. و تکلیف آرفاسیدان برلکیزه هشمیرینگ هم ملی اویانک یار نه شوله اویویمیزنگ استابولدا خلق آراسیدا ارفایشنا هم بولغان، اوز جابوبینی وه قاین سیکلیسی سرف ملی حریمیزنگ نازقالیشتیدا اویون، نه شوله وه جالمیلارغا قاتاشترغان اویزی هم اویولار ریمیزی اویان، برلك ایشلریمده بویوک فداکارلار وه ملی بارلمیزی خارجه کورسه تیلیدسه بویوک جسارت کورسه نکه ن رئیس دو قنور صالح جان یك هم تقدیر وه تلیف قیلیشی تکلیفی ایدی. و تکلیف قبول قیلدی.

هندستان مسامالاری غازی مصطفی کمال باشا حقتدا لوندولدا هندستانگ مقدراتی اطرافدا اینکته ره حکومته ناسدا بولغان هند مسلمانلاری مظلله ری محمد بیبن جان وه دو قنور خلیف حاج الدین احمدی ایلول (سه تار) 13 نده استابوله گه لشلریمده. محمد بیبن «جمهوریت» غازی ناسی مجبوره شولاری سولیمشدر: «لوندولدا هندستان حقتدا توپلانان فوخرانسا قاتاشدی»

اسکېدون هندلارک مودوعاتی اینکلیر باقالارندا دوروردی نوری
 طرائس، بر ملی عند احتیاط باقاسی تشکیله قرار ویرمیشدر.
 هندولارله مسلمانلار آراسندا یافلاشمایی تأمین ایلمن بر نوری
 آکلاشمالار یاپیلدی، که بوللار هندستانک مقدراتی اعتبارله جوق ویرمیشدر.
 هندیللر وه غازی — مملکتیمزه دونه رکهن اینقاسا به کی تورکیه کند
 وصعیتمی، اقلاییسی، غازی حضرتلارینگ بوتون دنیا دا اولدیسی کی
 هندستاندا تا نایمان اثرله رینی یاقیدان کورمه ک ایچین تورکیه بر لیس
 زحیح ایتمک. بوللاری کورمه کله مقنخر وه ممنور.
 بوتون هند مسلمانلاری غازی حضرتلاری بر سقس ایلمه رحمت سیر
 مه کده دزلدر. بزم تورکیه به وه غازی حضرتلارینا دائر ویره چه کیمز خیر
 وه قوهر املار هندلی مسلمانلاری جوق سه ویندیرمه چه کدر.

غازی مصطفی کمال پاشا حضرتلارینگ رهبر لکللر به تورک ملتینگ
 یایدیمی انقلاب وه فدا کارلار، یالکر تورکیه می شه کیل، بوتون اسلام
 ملتله رینی قورتارمیشدر. بو انقلاب ای وه مسعود شیجه لری استقامت
 کوروله چه کدر.

استقلال جریله رینه قادینلارک دا قاتاشمالاری بزی سوک درجا
 منحس ایندی.

اینکلتمه وه هندستان — اینکلتمه روده هندستان ایچین ایکی امیر
 وارد؛ بری هندستانا سربستی ویرمه کی استهداف ایتمه کده در وه یونگ
 باشندا باش وکیل مافدونه ولد بولوماق داددر. آیری آقیم ایسه بوگا قارشی
 فقط شیجه ده سربستی طرفدارلارینگ موفق اولاجا قلازینا شیهه یوقدر
 شیمدبلک تام بر استقلال موضوع بحث ده کیلدر.

هندولارله مسلمانلارک اختلافی — هندستانی خارجه قارشی شطه
 دوشورهن هندولارله اسلاملار آراسنداعی اختلافلاردر. اولجه اسلاملار
 برله شه که طرفدار اولان هندولارک لیدری غاندی شیمدی بالکر اسلام
 عصره حقلارینی ویرمه ک ایتمه یورد وه یالکر هندولار ایچین چالیشور.

حالوکه اسلام عصر، هندستان خلقینگ اوجده بری تشکیل ایتمه ک
 مه در بر حق اعتبارله مساوات ایتمه یورد. غاندی تک خط حرکتی
 اسلاملاری گوجه ندیرمیشدر.

هندستان شمالده کی حادثه لار — هندستان شمالده کی چیکره
 حادثه لری جوق اوروشفاق اولان بعضی مستقل قیله لارک احتاجلاری
 اولان نرسه لری ته لده ایتمه ک ایچین اینکلیرلره هجوم ایتمه لردن
 ایله ری گه لیه کده در. بوللارک به هندستان، نه ده آفغانستان ایله علاقه
 لاری وارد.

تورکیه ایله هندستان آراسندا تجاری مناسبات یوق دینه چه ک فادار
 آزد. فقط یونگ انکشافا چالیشاجانر. هند مسلمانلاری تورکیه محصور
 لانت وه معمولاتی آماق آرزوسندانلار.

هند مسلمانلارینگ وکیللری — وکیل دوقور خلیفه شجاع
 الدین ده دیشدر که:

«هند مسلمانلاری اینقاسا کندی مثلله رینی سایلماق حقیسی. گه لده
 چه ک هند پارلامه سوندا غوسی مقدارینا کوره اسلاملارک تمیل ایلمه
 لاریسی، بوتون هندستان ایالتلرینگ بر قوقه دزاسون شکلده اورناق
 بر آدروبه باغلاماسینی ایتمه کده درلر. فقط طلبلریمزک مهم بر قسی
 قبول ایلمیشدر.»

لوندون قوهرانندان حقلاریمز ته لده ایتمه ک ایچین ایله رینه
 داها زیاده کورمه شه ک مجبوریتده اولدیمز آکلایاراق دونویورد.
 بوراده تورکیه تک اقتصادی ساحه دهه باشقا مملکتلرندن داها ای
 وشمیتده اولدیغینی کورمه کله جختیارن. هندستانک اقتصادی احوالی نمو
 ینیش ده کیلدر. عمومی بحرانندان متأثر بولونویورد. مع مافیه صلاح
 علامتله ری وارد.

بو یوک غازی مصطفی کمال حضرتلارینا اوزون عمرلر دیلدر وه تورک
 ملتینی تقدیرله یاد ایلمه دن.

هند مسلمانلارینگ منصب اولدیغنه وه په کیلکلره قارشی بولوندر.

فلارینا دائر نیشدایمی پرو باخدا لارا اینسانماق لار. هندستانلی ۱۸
میلیوناق اسلام عسری یکنباره بر حالدا یه کی تورک ره زیمین شوخلا
وه تورکیه تنگ استقالدا دیاک آنک بویوک دولتمری آراسدا بر اولور
اولاجانینا ایما لاری واردر. («جمهوریت» 33. 18. 14)

شرقی تورکستان

توکیودان 29 نومز (ایول) ده بغدادا جیقان «یه کی عراق» عارین
سنا یلدریلور:

«شرقی تورکستاندا ییللار دایمیری دوام ایدهن استقلال حرکتلری
بو ییلک ایلک یبار (کوکلم) نده مقیت بر نتیجه وردی. تورک قیلملری
وه قوتلاری تورکستانک بویوک شهرلیری ضبط وه آز بر مدت سوکرا
یوتون تورکستاندا جینبللری قوغداری یوردلارینا صاحب اولدیلر.
کیهک عسری، کیرهک مالی سعفلاری، اداره آداملارینک آلمی کو
جه یه تیریکچیلگی وه ذهنیتک حالا دوامی بو مملکتده مستقر بر حکومت
شکلینک قورولسانا امکان بر اقمایور. جغرافی وضعیتی دولایسه
اینگلیزلر وه روسلار موجود آتارشی دان استفاده ایدهرک کدیلهرینه خود
تأمین ایسه که چایشدیقلاری بو آتادا ژاپونلاردا بو فرسنی نه لدهن فایده
میورالار.

ماجوریدان موغولسانا قدار اوزمان ساحة خودلارینی تورکستاندا
تشیله باشلا دیلار.

21 مایسده توکیویا که لهن عثمانلی برتسله رندهن عبدالکریم بر
مدتده نبری ژاپون حکومتینک مسهری بولونماقدا ایدی. ژاپونلار، تور
کستانلارک عثمانلی خاندانه قارشلی اولان عتمه وی محبت وه راهه لار
وینی دوشونهرک عبدالکریمی کندی دولابلارینا آلت ایسه کی قرارلاش
دیردیلار. پاینا شرقی تورکستانلی اولوب ماججوری اوردوسلدا ضابطک
پایان ایکی ذاتله بر ژاپون یگایشینینی ترفیق ایدهرک نومز (ایول) باشدا

موغولستان طریقله تورکستانه گوندریلور. برس عبدالکریمک باشدا
اشابولدا جیقان «آفتام» غازی ناسی مجارلر رندهن جیان اولوب محسنیت
استده بر تورکده واردر. بو هیئت زارینده کونورویکی کلینلی بارالاره
عبدالکریمه اورادا بر موقع تأمینته چالیشماق وه بو کار ژاپونلارک عسکری
وه غیر عسکری یوتون تشکیلاتی مظهرت ایدهرکدر.

عبدالکریمه تعلیمات ویرهن بالذات ژاپون باش وکیلید. ژاپون
مطبوعاتیسک ایما لارینا کوره برس عبدالکریم تورکستاندا موقی اولورسا
ژاپون حجابینده ماججوری اداره سه به کره یون بر مایفک باشا کیچید
جه کدر. ژاپونلارک سوک تعقیب نه یله بیکلری شرق سیاستک آنک مهم بر
قسی اولان بو مسئله به یک جدی بر نه لله ساریلشلار، بو ایش ایچین
بودجه لره ندهن جوق مهم بر یکون آیزمتلاردر.

روس، اینگیلیز وه ژاپون رقابتلری آراسدا قالان به کی وه کهج
تورکستانک وضعیتی جالب دقت بر صفحه به کیرمش دینه کدر.

اینگلیزلر سوک زمانلاردا همان همان حمایه لری کیرمش اولان
نیمت چیکریمی اوزره رنده کی کوچه یلری نه له کیچیرشلره سه تور
کستاندا روس قوذی داها کوچلو قومونست آزالارینک دولاری
داها مشر وه فعالدر. («یه کی عراق» — 33. 18. 8 سان 18)

آذربایجان خیرلری

محبوس آذربیلر — آذربایجان استقلالینک اولکو قوزالی

واستقلال، غازی ناسیگ اشابول مجاری یازیور:

«ایکی کون اول، قارسه که لهن یه کی ماهرلر رندهن دورت
کیشی بورایه که لیشدر. بونلار یو کسهک تحصیلگی که چیلر اولوب، برسی
یاکو دارالموتلدا به داغوزی فاکولته سنده ممل، اینکیچیسسه یاکو دار
الموتلدا بروفسور اوردوناسار لارنداندور. بونلار دان بریسله گوروشتم، او
نگ آکلانده یقلارینا کوره، یاکو حیضخانه لری ملینجی وه مور آذربیلرله
دولوردر محسده بولونانلار آراسدا ملی حکومتک بوللار بلجری خدا

دات بلك حليك آرسلاڤلى ايله په نه ملي حكومتك ساقى باطرى اولمىش
آذربايجان سوسالدموقر اولاريتنگ ليدىرى احمد جودت (بىخلى) بىلىش
وامرىش. بونلار 1929 نچى يىلدا بىرى زىنداندا اولوب قولده كىلىش
مىش. باشلان قوراللو كويولو قوزغالتىلاريله علاقه دار بولمىش
آذربايجان سوساليتلاريله ملت سوبه لىرىنه منسوب بروجوق شخص
لاردا «زىچىلق» اوستانده سىزپايه سوزولمىش.
كچىچن قيشه قادار آناقلى آذربى بىلكچىلەرنىن محمد حسن بىلىش
لىرىنگ سولوقكى ده خاستا اولاراق بولوندىنى خير آيتىشدر. بوزوم
بارلامه شو اعصا لارندان رحيم و كىلى نكده سولوقكى ده ساغ بولوندىنى
سولەننه كىمىش.

مىلكىته مدەش تەرزور دوام ايشه كىمىش. مىلكىك آدارسى و
بونلای روس وە لىرىنى ئەلده اولوب نورك قومونىستلەرى بىلە ايشىش
اوزاقلاش بىلشلايدى.

II — يەككى مهاجر سىلى — وان دان خبر وىر بولار:

آذربايجان دان ايرانه كچىش مهاجرلەرىمىز 35 قوسلو 11 عالى
نموز ايتدا وانه كىلىش وە حكومت طرفدان يرلەشتمەك ايچىن موش
ولايتە كوندەرىلمىش. اسكىدن وان ده يرلەشش اولان مهاجرلەرى
ده موشه كوندەرىمەك ايشە بىلە بىگىمىش. بو خصوصە مركز بىزىمە نىش
كبرى بىلمىش.

ايران دان كەلەن مهاجرلەرىمىزك آكلاندىقارينا كوره، ايران حكوم.
تى مهاجرلەرىمىزى كوردستان طرفلارندا يرلەشتمەك چالىشور.
جوق آذربى مهاجرلەرىمىز كوردلەرە مسكون منطقه لارا بولانمىشلايدى.
جرلەرىمىز ايران آذربايجانينگ شمال قىسىلەرىمىز، آراس بويى ايله اوز
منطقە لارندا اوبورماق مساعدىسى وىر بىلمىش.

فارس، ايفدىر وە قارا كوسه ولايتلەرىمىز كى مهاجرلەرىمىزك
قىسى وانه كەلدەلەر. اونلاردا بورادان موشه كوندەرىمەك ايشورلار.
فقط مهاجرلەرىمىز بويە كوچه بە حياتدان قورتارماق ايچىن حكومت مراد

مىت ايدىمەك اسكان حقدان (اراسى وە املان) واز كىمىش بىلەرىش
بىلەرىش. فارس وە قارا كوسه طرفدان كەلەن وە سورانلاردا موش
كوندەرىمەك ايشە بىلەن مهاجرلەرىمىزك آرزولارى برىنىش مىشكە بىلىش
بىلىشدر. كەلەن مهاجرلەرىمىز محتاج وە برىشان بر حالدا اولوب بىزىمىزك
بارماسى ايچىن بىلەرىش.

استانول غازىتالاريتنگ يازوبىنا كوره، توركىه جمهورىتى موش
ولايتينگ آلتون اووا دەپلەن قىسىنى مهاجرلەرىمىز آيرمىشدر. بورا
100000 مهاجر يرلەشتمەك كىمىش.

29 آقوستوس تاريخلى استانول غازىتالاريتنگ وىر بىلىش خبرە
كوره، توركىه نىگ شرق ولايتلەرىمىز 10 ايولى بر آذربى مهاجر
نوبلامى كەلىشدر. بو يەككى مهاجرلەرىمىزك آكلاندىقارينا كوره، قافقاسيان
و كوندەرىش بوز عائلە داها كەلمەك كىش.

استانولك يوكسەك مىكلىرىمىز او قوبان قارمىلى طەلەلەرىمىز عائلە
لەرىمىز آلبىقلارى سوڭ مىكوبلار كوره، قارسه آقوستوس اورتلارندا
بەگىمىش كىلىشلى آذربى مهاجرى كەلىشدر.

مهاجرلەر آيتقا آذربايجانگ غرب ولايتلەرىمىز بونلارك آزل
شدا ياكوز دارالتوى بەداغوزى فاكولتەسى مىللىلەرىمىز عىاس قوليك وە
بر جوق مهندس دە وادىش. كەلەن مهاجرلەر جىلىق، آج، خاستا وە
سوڭ دىجە برىشان بر وضعىتە دىلەر. آيتقا جوجوق وە قاندىلار كىلىش
آيتاچاق بر حالدايدى. بونلاردا ايچ ولايتلەر كوندەرىمەك كىمىش.
(«استقلال» 31، 20، 12، Nr.)

تور كىستاندا وضعىت

(«بىلەرىش نووستى» غازىتاسى 1933 نچى يىل 26 مىتار مىندان)
موشوق بر مىعدەن تور كىستانداغى نورموش وە «بوتوقلار» حقدان
خبرلار آلدىق. ياش قومونىستلار اتقافى (قومومول) وە فرەجىبارىت
«بوزولوشى» سرتلە دوام ايشە كىمىش. قومومول اهمىيتك بولون فرە

تنگ (خمتیجی) بالایی مقابله توشور و لکه نگیی باشلار تک اوزلر و
تاکید ایتدیلر. قومونست باشلار شخصی مفتقدن باشقانی هیچ اوز
ماتورغان بولوب آلدیلار. آرتق کوبدهن بیری هیچ کیمسه نه سوسالور
که اینانج، نده توزو کرک بر کبلهجه ککه امد قانغان جهان اقلانی
خوسنده اینه بر یلداق کوبدیر که قومومولار ایچنده هیچ اوز
بر کیمسه آخر آجمایدر. یونکچونده بولیت پرو (سیاسی بورد) عمومی
تازالاش اوتکرمه کمدد. لکن بوتدان بر قائده جبقای یانور، بون
فرقه یلار «منسبیرت» بولوب آلدیلار و بوتون فرقهده ستالین سیاست
و قومونیزما قارش تیلز (میلقاو) بر مخالف یرندهد.

باشتا ایکتی بویل توو کیمه نستاندا ساخه اعتبارله اوروشدان اولور
یلارغا قاراغاندا %50 آرتشدیر. لکن یر وقتده سوغار یلسانغان همین
به کمدن قوشولغان باشتا یرلری ایچینده بیشتن دپ باشتا ایچیر
یریلگن سونگ مقداری ایکتی حه آز ایزر بلشدیر، یونکچونده باشتا
اونومی حاضرده هر دهساین باشقا 17 بوتدان آرنمایدر. (1914 نیی
یلدا هر دهسایندان 75 بوت اونوم آلتغان ایدی).

حاضرده تورکمنستانگ «سوق الحیش» مرکزی مورو (مرو)
شهری سانالاردا اداره مرکزی ایه بورونوداغی کیمی یه نه عشق آباد.
کوب اهالی عشق آباد اوزده قاجماقدا بولغایدان، او یرده بوتون بولیر
لار قشیش اینلب تورماقدایدر. همده او یرکه کیلوجیلوردهن چکیر
منطقه کیرمهک و تورماق اوچون ک. ب. تو. (چاقا) طرفدان یرور
کهن رخصتانه طلب اینله کمدد. بوندای کاغدی بولماغانلار درحال
ملکت ایچکهریکه قانار یلب یورایلا یاتورلار.

برنجی مای پیرامینگ قانداق یاسالغانلی حقدانغی خیرلورده کوب
قرشدیر. موروه آتچاغنه تیر بول اینجیلورندهن باشقا 10 دان آرتق
تورلو فایریقالار و برده مورو اطرافدا کلینلی مقداردا تورکمن دهقان
لاری بولغان قولخوز و ساوخوزلار بولویفا قاراماسدان بو یلمی (بارد)
رسم کچیدکه اینجیلورده دهقانلاردا قاتاشما دیلار. موروه یالغر عسکری

حصه لار یازاد قیلدیلار، باش بالالاری بونک آونوموللورنده کیردی دیلر،
ورقایلار خلق کتلمسینی «بک آرتق فرقه یلار» دپ تصور ایتدیلر.
پارانی نیلسکه ائاق ایشکگن قلم اوهر آتوری ایه کوجه لورده بولغان
اون جاقلی تورکمننی یولاماق و اولارنی تورلو تاماندان بر بیجه باشق
نیلسکه توشورمهک و بول اصول ایله گویا «خلق کتلمسینی» تصور ایشک
مجبوریتده قالشدی. بونک ویکلورنگ اوزلوری ده اهالینگ احوال رو.
حیسنی یاخشنی غه آگلدیلار و بونکچونده پارادخا چیقانلارغا هیچ
بر تورلو تخنیق اجرا ایتمه دیلر.

تورکستاندان کوبدهن بیری خلق قاجماقدایدر. حکومت اولار ایله
منظم سورنده کورده شه باشلامشدر، منویشتزک کورسه توجیلورنی بویک
مقدار لاردا مجبوری ایشکه یوللاماقدایدر. بو تدبیر اهالینگ بوتون آوولی
ایله ایراما کوجورینه سیبت یردی. سوگوو ایکتی یل ایچنده ایراما
قاجوب چیقانلارنگ سان 10 مبلگدن آرایمهس.

باشقارما: روس غازیاتسینگ بو یازدیقلاری رنگ مشهد مخبریز
طرفدان یازیلوب تورغان معلومانلارینی قوللاماقدایدر.

II

پاریسده چیقا تورغان روسجه «ووژورژدهیه» غازیاتی 18 نیی
هتایر ساندا «آلمان» باش قونسولغی تجارت آکته تینگ تورکستان
اولگه سنده یاختا اونومی و ریغم تیریمی وضعیتی حقدانغی مفصل راپور.
مان آلدی «دپ توبه نده گمی معلوماتی یازاد:

مرکزی حکومت یاختا ایکین ساحه لرینی کیکه به یامهک، یر سوغاریش
تشفیکلامی ایشلرینی کوجه یرمهک و اونومی توغرو ریغم تیرمهک ایچین
اوزینگ بوتون عسکری، پولیس و فرقه کوجیلرینی سفر لککه چاقیر
شدر. موسقوا یوقاردانغی مقصد لار ایچین تعین ایتدیگی یوزلرجه کوب
رهنجهن قومومول دستلرینی تورکستان دالالاریغا یوللامشدر. لکن
باله سز سورنده حریمی دپ آتاب بولاتورغان بو بویک جبری تدبیرلر،
بو اولگه ده حکم سوروب تورغان آچلقدان اوزینی فودارماق ایچین

عادله ارزاق پيشدېرىشكه اورونوب نورغان يرلى اهالىنگ ايجقان
ايجق سامونوازي ايله فارسلاشدى.

مرگزىدون اوزاق او قادار كىمدىن كىم كىله در، كه فوشوسى، بولس
مامورلېرىنى وه «به كىل سوارى» دىب آتادېقلازى برىمادالارىن توشون
ماققا زورغا پوتوشد. اهالىكه ايسه، ديهزلك، هيج بر نوره قالماد.
بو سېدهن يرلى اهالى ايله ساويت حكومنى آراسدا يىنئس نو كىمىسى
مجادله دوام ايتنه كىله در. بو يرده حكومتنگ تاشورونىنى كورونوش
بىخىرمك وه اطاعتسزلككه قارالانوب زندانغا آيلىماسلىق وه حتى آيلىر
اولدورولمسلك قورقوسدان كنه ايتله بدر.

پاخنا خراب بولا يانور...

مىنه تاشكېندان، خوققدان، خيوهههه، مېرودهن، بوخارامان،
سمرقنددان وه باشقا يرلردىن كىلكىن راپورلرنگ باشلانېچى شولايىد.
خېرچىلەر سوگرا بازارداركه:

«بو ير كه آمرىقادان، مىردان، هندستانان وه باشقا يرلردىن
كثيريلكىن هر تورلو متخصصلار وه آغرانوملار اوردوسى بارلېق قور
ماسدان سوغارو ايتلەرى ياخشى كېتەدى... متخصصلارنگ بېشويىك
قاراغاندا پاخنا ايكنلەرىنگ، ديهزلك، تورمەن بر 1/4) بولە كى سو
سزلفدان خراب بولغان. عمومىته بو يىلغى پاخنا اونومى عىنى زماندا آچا
موقىتلى بولساغان بولتورغى اونومكه سېنا پوزده 40.30 آز بولاجاندر
پاخنا تازا لايتورغان زاوودلارنگ فعاليتى برىباد بر حالدا درمركرى

فارىقا رايونلارغا تاشو ايجين پاخنا بولكەش ايتلەرى بولولاي ياماندر
قلبات واسطەلارنگ سوڭ درجهه پتەسزلككى، تەرازولارنگ سوڭ
آزلى، پاخاننگ قابلىسزچاستە باغلايشى، سېقىلان پاخنا باغلاملارنگ
ايجق هولدا اوز اوزىندىن يانېب كېتىشى، فلاكشى نېجەلەر بېرمە كىدەر،

پارتيزان محاربهسى

راپوردان: «اگر بوللارنگ همسېكه برده دولت قوللارنىڭ هيج
نومالماقلازى يرلى عىسايچىلارنگ بوردونوب تورغان سوگىر چىن

Veranstaltung für Verlag und Redaktion: Herbert Wolf, Berlin SO 10
Druck: Sossendruckerei G. m. b. H., Berlin-Charlottenburg 4

پارتيزان) محاربهلەرنى قوشاق بر وقلاز كوله گەن بو اولكه نك اخصا
دى وه اخصاى ذوالى حقتا بر تصور حاصل قىلماق قېين بولسا كېرەك،
بىلەدر.

تورگستان دىققانلارى آيلىشغا حكم ايتلەلەر

«قېزىل اوزىكستان» غازىياسىنگ 28.7.33 تارىخلى ساندا بازلماق
تا كورە، بو يىل اپول آيتدا تاشكند منقظەسندىغى جىن آباد قىشلاغى
«قېزىل فەرمان» قولخوزىدا «سوسالېستىك ملكىنى اوغورلاغانلىق» ايله
عېلەب رحىم نورسونى اوتغلو (قولخوزنگ بورونو رېئس اورونياسا.
دى)، قارا خواجە عبدالله خواجە اوغلو، سەدالله خواجە عبدالله خواجە
اوتغلو، خالتاي شېرىمخەند اوغلو (قولخوزنگ بولتورغى زىئىسى)، غىبر
يىك بردى اوغلو (قولخوز اداره اخصاسى) آيلىشغا وه مالملەكلەرى
مصادە ايتلىشكە،

دېش كىرىم اوغلو، عبدالرزاق رحىم اوغلو، تاشبولات امام باي
باي اوغلو اون يىلدىن قاماققا وه مالملەكلەرى مصادەغا حكم ايتلەلەر
وه قولخوزنگ بوخقانلەرى توداكوف (روس) اوج يىل قاماققا حكم
ايتلەى. لېكىن توداكوف نك ايشىجى عالمەسەدىن بولغانى وه برىچى مرىبە
مىكەكه كه توشكەلى نظردە تونولوب حكم شرطلك بولدى» (بىنى
آلاندى — دىاش تورگستان»).

تاگرى رحمت مەيلەسېن

تاشكېندەن آلتغان خېرگە كورە قىمتلى قارداشمر دوختور اسحاق
اوتلى عبدالوهاب يىكنگ آتاسى اسحاق جان، بويوك آقاسى عبدالسار
وه آقاسى عبدالصمدنگ اوغلو عبدالسمېع يىكلەر وفات ايتىشلەر.
اولوغ تاگرىدان مرحوملارغا رحمت، سو كىلى قارداشمر دوختور
عبدالوهاب يىككە وه عائله افرادىغا اوزون عمر وه سىر تىلېمىز.
«دېاش تورگستان»

بىنقارمادان: تورگستان غازىنلارى مجموعه مەزنى باشتريشغا تاپشیرغاندىن
سوزا كېلكە ئېدەن بو سانغا يورد خىرلەرى باشتريشغا وقت قالمادى.